

08.09.2017

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite OM 60/08/2013

Asia **OKM lausunto - Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen – Ahvenanmaa-komitean 2013 loppumietintö**

Oikeusministeriö on pyytänyt opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntoa Ahvenanmaan itsehallinnon kehittämisen – Ahvenanmaa-komitean 2013 loppumietinnöstä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että itsehallintolakia päivitetään. Ehdotuksen tarkoituksena on kehittää ajantasainen ja joustava itsehallintolaki. Monet ehdotuksen tavoitteet ovat hyviä.

Ehdotettu lainsäädännön kokonaisarkkitehtuuri on aikaisemmasta poikkeava ja innovatiivinen. Eduskunnan lainsäädäntövaltaan Ahvenanmaalla tällä hetkellä kuuluvat toimivallan alat ehdotetaan jaettavan kolmeen eri kategoriaan, mikä mahdollistaisi osan toimivallan siirtämistä itsehallintoalueelle nykyistä joustavammin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala koskevat ongelmat liittyvät erityisesti muutamiin ehdotuksiin lakiehdotuksen 30 §:ssä, jossa on lueteltuna aloja, jotka jäävät eduskunnan lainsäädäntövaltaan ja joiden toimivalta voidaan siirtää maakuntapäiville lailla, joka säädetään tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä ja maankuntapäivien suostumuksella.

Opetus- ja kulttuuriministeriö lausuu seuraavaa loppumietinnön lakiehdotuksen luvuista 5 Lainsäädäntö, 10 Kansainväliset velvoitteet, 11 Euroopan unionin asiat, 13 Erityisiä säännöksiä sekä 14 Voimaantulo ja siirtymäsäännökset.

Luku 5 Lainsäädäntö

- 30 §:n 1 momentin 9 kohta: tekijänoikeuksia koskeva toimivalta

Lakiehdotuksen 30 §:n 1 momentin 9 kohdan mukaan tekijänoikeuksia koskeva toimivalta voitaisiin siirtää Ahvenanmaalle tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä maakunnan toimivaltaan.

Ahvenanmaan-komitean työskentelyn aikana Ahvenanmaan maakuntahallitus toi esille epäkohtia, joiden takia he katsoivat, että toimivalta tekijänoikeusasioissa tulisi siirtää heille. Nämä liittyivät lähinnä tiettyihin ongelmakohtiin tekijänoikeusmarkkinoilla;

- 1) Vaikeudet lisensoida SVT Play (Ruotsin television catch-up-palvelut) Ahvenanmaalle
Suomi on aktiivisesti pyrkinyt vaikuttamaan siihen, että satelliitti- ja kaapelidirektiiviä uudistetaan siten, että catch-up -palveluiden edelleen lähettäminen Ahvenanmaalle tulisi mahdolliseksi. Tavoitteena on, että tämä tulisi mahdolliseksi komission antaman asetusehdotuksen pohjalta. Tekijänoikeusasioiden siirtäminen Ahvenanmaalle ei ainakaan edesauttaisi Ahvenanmaan pyrkimyksiä tältä osin.
- 2) Vaikeuksia saada ruotsinkielisiä palveluita tekijänoikeuden yhteishallinnointiorganisaatioilta (Kopiosto, Teosto jne.)
Asiassa ryhdyttiin välittömästi toimenpiteisiin ja tekijänoikeuden yhteishallinnointia koskevaan lakiin (1494/2016) lisättiin yhteishallinnointiorganisaatioille velvoite tarjota tekijänoikeuteen liittyviä peruspalveluita oikeudenhaltijoille ja käyttäjille niin suomeksi kuin ruotsiksi.

Yleisesti ottaen voidaan arvioida, että Ahvenanmaa on liian pieni alue, jotta tekijänoikeusjärjestöjä syntyisi alueelle. Näin ollen ne joutuisivat jatkossakin turvautumaan Suomessa (tai Ruotsissa) toimiviin tekijänoikeusjärjestöihin. Muilta pieniltä alueilta, kuten Luxemburgilta ja Färsearilta, puuttuu tekijänoikeusjärjestöjä. Tilanne ei ainakaan parantaisi lisensointipalveluiden saatavuutta Ahvenanmaalla.

Markkinoiden toimivuutta haittaisi todennäköisesti se, että opetus- ja kulttuuriministeriöllä ei olisi tuolloin toimivaltaa päättää suomalaisten tekijänoikeusjärjestöjen oikeudesta toimia sopimuslisenssijärjestöinä Ahvenanmaalla. Näin ollen ahvenanmaalaisten teosten ja muiden suojan kohteiden käyttäjien oikeusasema heikkenisi.

Lisäksi Ahvenanmaa joutuisi säätämään oman lain tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista ja perustaa oman valvontaviranomaisen. Tämä lisäisi yhteishallinnointiorganisaatioiden hallinnollista taakkaa ja kustannuksia ja olisi omiaan vähentämään niiden halukkuutta toimia kyseisellä alueella. Tämä heikentäisi entisestään kollektiivihallinnointiin liittyvien palveluiden saatavuutta maakunnassa.

Kokoavasti voidaan todeta, että Ahvenanmaalla koettujen epäkohtien korjaamista ei edesauttaisi se, että toimivalta tekijänoikeusasioissa siirrettäisiin maakunnalle.

- **30 §:n 1 momentin 18 kohta: kelpoisuusvaatimukset terveyden- ja sairaanhoidon piirissä**

Lakiehdotuksen 30 §:n 1 momentin 18 kohdan mukaan terveyden- ja sairaanhoidon piirissä toimivien kelpoisuusvaatimuksista säätäminen voitaisiin siirtää tavallisessa lainsäätämisyksessä maakunnan toimivaltaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että terveyden- ja sairaanhoidon piirissä toimivien kelpoisuusvaatimuksista säätäminen pitäisi säilyttää valtakunnalla /eduskunnalla siksi, että säädeltyjen ammattien osalta ei ole tarkoituksenmukaista olla eroavuuksia kelpoisuuksissa. Kelpoisuusvaatimusten täytyy olla samat koko valtakunnassa. Myös EU-direktiivit edellyttävät yhtenäisiä linjauksia ja toimintatapoja.

- 30 §:n 1 momentin 21 kohta: kirkkolaki

Lakiehdotuksen 30 §:n 1 momentin 21 kohdan mukaan kirkkolaki ja muu lainsäädäntö uskonnollisista yhdyskunnista voitaisiin siirtää tavallisessa lainsäätämisyksessä maakunnan toimivaltaan.

Kirkkolakia koskee perustuslain 76 §:n 2 momentin mukainen erityinen säätämisyjärjestys. Perustuslain säännöksen mukaan kirkkolain säätämisyjärjestyksestä ja kirkkolakia koskevasta aloiteoikeudesta on voimassa, mitä niistä mainitussa laissa erikseen säädetään. Kirkkolain 2 luvun 2 pykälän mukaan kirkolla on yksinoikeus ehdottaa kirkkolakia kaikesta, mikä koskee ainoastaan kirkon omia asioita, sekä kirkkolain muuttamista ja kumoamista.

Mietinnöstä ei ole käsitelty lainkaan sitä, miten kirkkolain siirtäminen maakunnan lainsäädäntövalan alaan olisi mahdollista toteuttaa ottaen huomioon kirkkolakia koskeva erityinen säätämisyjärjestys.

Luku 10 Kansainväliset veloitteet

Kansainvälisiä veloitteita koskeva luku on linjassa uuden itsehallintolain tavoitteiden kanssa: sen ehdotukset pyrkivät laajentamaan Ahvenanmaan maakunnan oikeutta osallistua sellaisiin kansainvälisiin sopimusneuvotteluihin, jotka koskevat Ahvenanmaan toimivaltaan kuuluvia sopimusmääräyksiä. Komitea ehdottaa myös Ahvenanmaan toimivaltuuksien laajentamista niissä tapauksissa, joissa kansainvälisiä neuvotteluja käydään kansainvälisestä veloitteesta, joka koskee ainoastaan Ahvenanmaata ja toista sopimuspuolta tai Ahvenanmaata ja toisia sopimuspuolia koskevia kysymyksiä. Valtioneuvosto voi valtuuttaa Ahvenanmaan hallituksen käymään näitä neuvotteluja.

Ehdotetut säännökset vastaavat pääasiassa nyt voimassa olevia, mutta lisäävät jossain määrin Ahvenanmaan hallituksen mahdollisuuksia osallistua kansainvälisten veloitteiden käsittelyyn. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että ehdotukseen on sisällytetty määräykset Ahvenanmaan aloiteoikeudesta sekä nykyisiä selkeämpi määräys valtioneuvoston velvollisuudesta tiedottaa Ahvenanmaan hallitukselle kansainvälisiä veloitteita koskevista neuvotteluista.

Laajempi osallistumisoikeus kansainvälisiin sopimusneuvotteluihin voi kuitenkin olla joissakin tilanteissa vaikea toteuttaa. Näin esimerkiksi silloin, kun neuvottelijoiden määrää on rajoitettu multilateraalisissa neuvotteluissa tai neuvottelukuntaan tarvitaan erityisasiantuntemusta, jota maakunnan hallituksella ei ole. Näissä erikoistilanteissa tulee pyrkiä lopputulokseen, joka parhaiten palvelee valtakunnan ja maakunnan hallituksen yhteistä etua, mutta on riittävän joustava neuvottelutilanteessa. Neuvottelukunta edustaa viime kädessä valtakuntaa ja esittää Suomen koordinoitun kannan.

Luku 11 Euroopan unionin asiat

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää hyvänä sitä, että lakiehdotuksessa selvennetään EU-asioiden käsittelyä koskevia säännöksiä käytännössä saatujen kokemusten perusteella. Olisi tärkeää, että Ahvenanmaan hallitus saisi mahdollisuuden vaikuttaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa sellaisissa EU:n lainvalmisteluprosesseissa,

jotka kuuluvat maakunnan lainsäädäntövaltaan tai ovat muuten tärkeitä Ahvenanmaalle.

Luku 13 Erityisiä säännöksiä

- 102 §: toisessa Pohjoismaassa suoritettu tutkinto

Pykälässä ehdotetaan aikaisemman lain tapaan, että asetuksella voidaan säätää, että kotimainen tutkinto, joka on kelpoisuusvaatimuksena valtion virkaan, voidaan korvata siihen rinnastettavalla Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa suoritetulla tutkinnolla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toivoo selvitettävän, onko tällainen säädös välttämätön nykyisten voimassaolevien kelpoisuusvaatimusten näkökulmasta. Lisäksi tulisi selvittää, onko tällainen säädös syrjivä Euroopan unionin oikeusjärjestelmän ja yleisten oikeusperiaatteiden kannalta, kun se asettaa tiettyjen maiden tutkinnot etusijalle.

Luku 14 Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

- 108 §:n 1 momentin 14 kohta: arkistolaitos

Nykyisessä laissa on erityiskirjaus valtion viranomaisilta peräisin olevasta arkistoaineistosta, mistä säädetään 30 §:n 17 kohdassa: ”Maakunnassa toimivilta valtion viranomaisilta peräisin oleva arkistoaineisto voidaan siirtää pois maakunnasta vain maakunnan hallituksen kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen.”

Opetus- ja kulttuuriministeriö näkee, että säädöstä päivitettäessä tulisi huomioida asiakirjojen sähköisyys ja siihen liittyvät uudet menettelytavat. EU:n yleinen tietosuojasetus edellyttää, että tietoja, joita viranomaiset eivät käytä, ei säilytetä operatiivisissa järjestelmissä. Ne on arkistoitava. Osana valtiovarainministeriön vetämään tiedonhallintalakihanketta kaikki viranomaisarkistot on sähköisessä maailmassa tarkoitus muun Suomen osalta keskittää Kansallisarkiston hallinnoimaan sähköiseen järjestelmään, jonka tuottaa CSC – tieteen tietotekniikan keskus. Kansallisarkisto olisi siis jatkossa ainakin Ahvenanmaata lukuun ottamatta ainoa varsinainen arkistoviranomainen Suomessa. Pysyvän säilymisen vaatimukset täyttävän sähköisen arkiston luominen on haastavaa. Taloudellisesti kestävin ratkaisu olisi, että Ahvenanmaa hyödyntäisi Kansallisarkiston hallinnoimaa palvelua. Päivitetyt säädöksen tulisi mahdollistaa sopimukseen perustuva jatkuva sähköisten aineistojen siirtäminen Kansallisarkiston arkistojärjestelmään Kansallisarkiston vastuulle. Sähköisessä maailmassa aineistojen hallintavastuu voidaan toisaalta erottaa manuaaliarkistojen helpommin aineiston fyysisestä sijaintipaikasta, eli palvelimen sijainnista.

Muut huomiot

- Hautaustoimi

Ehdotuksesta ei käy ilmi, kuuluisivatko hautaustointia koskevat asiat valtakunnan vai maakuntalain alaan. 1.1.2004 voimaan tulleessa hautaustoimilaisissa säädelyjen asioiden on katsottu kuuluvan valtakunnan lain alaan, vaikka asiasta ei ole nimenomaista mainintaa nykyisessä itsehallintolaissa.

- Opintotuki

Esityksen perusteella opiskelijoiden toimentuloturva koskeva lainsäädäntövalta ei muuttuisi. Itsehallintolain säätämisen yhteydessä tulee arvioida, onko tarkoituksen mukaista, että Ahvenanmaalla opiskelevien mannersuomalaisten oikeus asumisen tukeen Ahvenanmaalla turvataan pääasiassa opintotukilain mukaisella asumislisällä, eikä yleisellä asumistuella kuten turvataan Manner-Suomessa asuvien ja opiskelevien kohdalla.

Kansliapäällikkö

Anita Lehikoinen

Kulttuuriasiainneuvos

Sini Keinonen

Tiedoksi Opetus- ja kulttuuriministeriön osastot ja erilliset yksiköt